

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 3. januarija 1883.

O s e g: Naše mlekarstvo. — Gospodom načelnikom cestnih odborov in našim županom! — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Zimske cvetlice. — Nekoliko blagovoljnih besed o tem in ónem. (Dalje in konec.) — Spomini na veliko slavlansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Govor poslanca kneza Liechtensteina pri splošnem razgovoru o novi obrtnijski postavi v državnem zboru 9. decembra. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Naše mlekarstvo.

Marsikaj storilo se je pri nas za povzdigo živinoreje, upamo tudi, da se bode storilo za-njo še mnogo, da se približamo tudi v tej stroki izglednim deželam.

Tudi se sme po sedanjih svetovnih razmerah pričakovati, da se bode živinoreja kmetovalcu primeroma najbolje splačala, ker po sedanjih razmerah nadjamo se, da se bode mesna živina doma zadosti dobro prodajala; tudi kupčija s plemensko živino mora se zboljšati v onih deželah, katere so bile v živinoreji do zdaj nekako pozabljene ali prezirane v tisti meri, v kateri se ima pričakovati povzdiga te živinoreje, česar pa ne smemo prezirati in ne dalj odlašati, to je naše mlekarstvo.

Kolikokrat slišimo pri kmetovalcih in grajščakah tožbo: „živinoreja bi še bila, ako bi se vsaj mleko moglo spečati po primerni ceni; tako pa smo ravno ob času, ko pridelavamo največ, najboljšega mleka, primorani razdati ga zastonj, ali ga dajati prešičem in prav potratiti pri družini.“

Tako nam toži kmetič, ki ima 2 do 4 krave, kmet, kateri jih šteje do 12, in tako tudi véliki posestnik, kateri šteje 20 do 50 krav. In resnična je ta tožba, res je, da se velik del našega mleka — potraťi.

Speča se mleko sicer primeroma lahko okrog večih mest, ali v bližini tovarn, v katerih je nakopičenih veliko število delavcev; po vseh bolj oddaljenih krajih se sme sploh trditi, da za mleko ni kupca; kam tedaj ž njim?

Odgovor na to vprašanje imamo najkrajši in najrazumljivejši v izgledih dežel, katere se z živinorejo in z mlekarstvom razumno in res tudi izgledno pečajo. — In kaj delajo one dežele? One izdelujejo iz vsega onega mleka, kolikor ga dobro ne porabijo ali ne prodajo dobro doma, ali surovo ali kuhano maslo, ali vsakovrstne sire, kakor jih po najbolji ceni spečajo.

Odgovoril mi bo marsikateri: „saj vse to tudi pri nas poznamo, ni ga živinorejca, kateri bi surovega ali kuhanega masla ne izdelaval, pa tudi sir izdelavajo uže marsikje; toda vsi ti pridelki se težko spečajo in zato nimajo take cene, da bi se delo splačalo.“

Tudi ta ugovor ni prazen, toda ravno v njem tiĉi vzrok zastarelih napak, katere odstraniti se nam je prizadevati.

Napake pri nas so ravno v tem, da iz mleka pri nas pridelanega večidel še ne znamo izdelkov mlekarskih tako umno, trpežno in cenó izdelovati, kakor drugje, in pa v tem, da se še nismo dosti ogledali po dobrem trgu za naše mlekarske izdelke, tedaj še nimamo dobrega kupca in dobre cene.

Skrb nam ima tedaj biti, da se naučimo mlekarske izdelke izdelavati tako okusne, trpežne in raznovrstne, pa tudi s primeroma tako malimi stroški, kakor se to godí drugod; potem še le dobijo izdelki naši one lastnosti, katere zahteva trg ali kupec za tako blago sploh, in potem še le smo v stanu na trgu zahtevati za naše blago enako visoke cene, in potem smo tudi v stanu našega blaga zmiraj po dobri ceni spečati brez težave, kolikor ga pridelujemo.

(Dalje prihodnjiĉ.)

Gospodom načelnikom cestnih odborov in našim županom!

Gospodar, kateri ima svoje gnojišĉe zavarovano, da se gnojnica ne izgublja, kateri snaži sadno drevje, kateri ima osnaženo živino, hlev in hišo, daje si uže s tem sam spriĉalo umnega gospodarja; kdor, akoravno tuj, zapazi taka znamenja reda, snažnosti in marljivosti pri malem gospodarstvu, prijazen ali naklonjen je gospodarju še prej, ko ga vidi in pozna.

Enako izvira dober ali slab vtis cele dežele in znamenj, po katerih se more sklepati na gospodarstvo dežele. — Narava dá vsaki deželi svoj obraz, lepšajo pa to podobo posamezni gospodarji, lepša jo vljudno zdravo, razumno ljudstvo in javne naprave.

Med poslednjimi gotovo so na prvem mestu ceste, in v resnici se gospodarstvo vse dežele more soditi najbolje po stanu cest, katere so v oskrbovanji ali vsaj pod nadzorstvom dežele.

Žalibog je stan okrajnih cest v kranjski deželi dostikrat tako slab, da se domaĉin ali tujec po pravici pritožuje, ĉe je prisiljen voziti se po takih bolj grapam podobnih potih.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 10. januarija 1883.

O b s e g: Ozeblina pri sadnem drevju. — Naše mlekarstvo. (Konec.) — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Pregled števila bolj pomenljivih malih obrtnij v deželah Štajarski, Koroški, Kranjski, Primorski in Česki, in pa v vsi Avstriji brez Ogerske po plačevanju obrtnijskega davka. — Shod županov ljubljanskega okraja. — Govor poslanca kneza Liechtensteina pri splošnem razgovoru o novi obrtnijski postavi v državnem zboru 9. decembra. (Dalje.) — Laška pa naša država. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Ozeblina pri sadnem drevju.

Redko kdaj mine zima, da bi ne napravila pri sadnem drevju večje ali manje škode. Posebno veliko škodo pa prizadenejo one zime, v katerih se gorkota in mraz pogosto, nagloma in zelo spremenjata, pa tudi dolgo trajajoč hud mraz se sledi pri sadnem drevju bolj ali manj.

Ozeblina je nasledek take zmrzline v drevesnem soku, vsled katere nastopi konec ali vsaj motenje notranjega oživljajočega gibanja drevesnega soka. Iz tega sledi, da drevo ne pozebe po vsakem zmrzovanju. Skušnja nas uči, da pri enakem mrazu na tistem prostoru nekatera drevesa zmrznejo, drugim ne škoduje enaka mrzlota prav nič; to nam kaže, da so nekatera drevesa proti mrazu bolj občutljiva kakor druga. Pa tudi prav tisto drevo ni zmiraj enako občutljivo za mraz. Pri dozorelem lesu, odpadlem listji in polagoma nastopajočem mrazu redno drevesa brez škode prenašajo vsak navaden mraz; vse drugače pa je, ako mraz nastopi nagloma in ob času, ko je drevo še v dobri rasti. Vselej in pri vsaki rastlini je poškodovanje po mrazu tudi bolj občutljivo, ako po mrazu zopet nagloma nastopi večja gorkota; še hujši pa so nasledki tedaj, ako se gorkota in mraz tako nagloma spremenjata večkrat.

Tudi to nam kaže skušnja, da lega kraja, na katerem sadno drevje raste, prav zelo vpliva na nasledke zmrzovanja; mokrotan ali proti burji obrnjen kraj kaže nam pri vsaki rastlini hujše nasledke mraza, kakor pa zatišja in ne premokre lege.

Za sadjerejca, ki dostikrat prebritko čuti nasledke mraza, pa je bolj zanimivo, kakor opisovanje zmrzlin, dvojno vprašanje:

Ali je kaj pomoči zoper nasledke mraza? in kako bi se moglo ogniti zmrzlini?

Na prvo vprašanje se more sploh odgovoriti, da redno ni pomoči zoper zmrzline. Edino, kar se je poskušalo in deloma tudi z uspehom, je bilo to, da se je pozeblim drevesom o pravem času še spustil po zmrzlini sprideni sok s tem, da se drevesu koža podolgoma, pa ne naravnost precepi. Nekateri so celo takim drevesom podolgoma iz kože izrezali jermena in tako

pustili drevesu le malo kože, in ravno ta drevesa so se rešila, vsa druga pa so poginila.

Ogniti se zmrzlini pa je umnemu sadjerejcu kolikor toliko uže mogoče, popolnoma pa se ve da ne.

Pred vsem drugim se ne sme v mrzle kraje nikdar siliti občutljivega in samo v gorkih krajih uspešno rastečega sadja, na pr. vinske trte, smokve (fige) itd., ampak umni sadjerejec bode izbiral zmiraj zá-se samo one vrste sadja, katerim je podnebje, lega in vse drugo njegovega kraja najbolj ugodno. Prilegajo se tedaj za mrzle kraje kasno cvetoče in ne prepozno zoreče vrste.

Drugi pripomoček je, drevo po deblu pobeliti z apnom mešanim s krvijo ali limasto vodo, kar se tudi sicer priporoča pri sadnem drevju. Konečno pa se more ogniti nasledkom mraza s tem, da se nasproti spomladnim mrazom drevesa s povijanjem, in sicer po umetno napravljeni senci zadržujejo v rasti, nasproti jesenskim mrazom pa z okopavanjem, trganjem perja itd. pospešuje dozoretev.

Vsa ta sredstva pomagajo pa le deloma, sploh ostanejo zmrzline rastlinam zmiraj škodljive.

Naše mlekarstvo.

(Dalje in konec.)

Od leta 1869. do 1882. dobila je dežela kranjska v povzdigo mlekarstva podpore 6800 gold., in razun malega dela te svote, kateri se je porabil za podučevanje o mlekarstvu, vso svoto sebi na korist obrniti so umeli Bohinjci, katerim je velezaslužni župnik gosp. Mesar prav očitvidno in k sreči tudi z uspehom dokazal, kako naj ravnaajo z mlekom, kako naj se združujejo, kako skupaj izdelujejo, godé in prodajajo sir, da jim živinoreja v resnici kaj nese. Bohinj nam je tedaj poleg Tolmina v izgled vsem Slovencem, kako iz mleka dobivati največi dohodek.

Podučevali so se po kranjski tudi gospodarji družih krajev v Bledu, Dolini, Kamniku, Vipavi; ponujala se jim je tudi državna podpora za prvo napravo, toda brez vspeha.

Preteklo leto dobili so v tržaški razstavi tudi izdelki našega mlekarstva po prizadevanji ministerstva za poljedelstvo, pokazati se pred svetom in poskušati se v dobroti in ceni z enakimi izdelki družih dežel; in to, kar so naši živinorejci, oziroma mlekarji na tr-

žaški razstavi pozvedeli in poskusili, upamo, da ne bode ostalo brez dobrega vspeha na dobroto in na prihodnjo ceno naših mlekarskih izdelkov.

Tržaška razstava pokazala je ravno, da se pri naših mlekarskih izdelkih pogreša zadostne mnogovrstnosti, enakosti dobrote v istih vrstah, in deloma vsled tega, deloma pa zato, ker vsak izdelovalec nevedoma in nehoté kazi ceno vsem drugim, blagu primerne cene.

Strokovnjaki, kateri so vse te razmere opazovali in pretehtovali pri tržaški razstavi, pa se niso zadovoljili samo s tem, da bi to opisovali ali ministerstvu poročali, ampak skrbijo tudi za sredstva, vse te napake po lastni moči v več meri z enakimi sredstvi odpraviti, kakor so to v malih krogih uže storili živinorejci v več krajih naše države — po poti za druge.

Manjši živinorejec si navadno ne more zidati posebnih poslopij, napravljati kotlov in vse druge, deloma precéj dragocene priprave, njemu samemu tudi ne vrže najeti si v sirarstvu izurjenih ljudi itd., in konečno svoje izdelke z dobrim vspehom pošiljati na trg, zmiraj pa tudi vrsto in dobroto svojih izdelkov tako obračati, da se z njo kupcem vstreže, ali kar več odločuje, da se za-nje dobi primeroma najboljša cena.

Vse to pa je mogoče storiti in doseči več živinorejcem skupaj, tedaj zadrugi. Kar nas je pa skušnja učila v mnogih krajih, da se dá z dobrim vspehom doseči v malih krogih, to nameravajo omenjeni strokovnjaki iz tržaške razstave doseči v več meri tudi po poti zadruge in to tako osnovane, da se je more vdeležiti tudi najmanjši gospodar. Zadruga ta, za katero so bile prve priprave dogotovljene po skupnem prizadevanji državnih poslancev iz zbornice gosposke in poslaniške uže pred ravno pričetim novim letom, imela bo nalog na dve strani: prvič vse naše živinorejce, kateri se bodo hoteli za to brigati, podučevati po vsakovrstnih potih, kako izdelovati in katere vrste izdelkov izdelovati, da se spečajo za najboljšo ceno; drugič pa posredovati in skupno preskrbovati prodajo domačih mlekarskih izdelkov, kolikor za dobro ceno moč doma; kar pa bi kazalo bolje drugje, pa tudi kjerkoli zunaj dežele.

To bi imelo na vse strani živinorejcem dobrih vspehov zadosti: Blago zadrugi dohajajoče vrstilo in cenilo bi se po dobroti, ako bi imelo napák, podučil bi se izdelovalec, kako naj odpravi napake, da pride izdelek v višo vrsto in do boljše cene; ker bi bila potem glavna kupčija izdelkov v eni roki, ne kazil bi več drug drugemu cene, ne kazil bi cene tudi s tem ne več, da bi nevedoma prodajal blago višje vrste za vrsto nižjo z nižjo ceno; dalje bi bilo zadrugi, razpolagajoči z veliko množino izdelkov, mogoče, poiskati si še tako oddaljenih dobrih trgov, tudi nastaviti z dobrim vspehom na takih krajih svoje stalne agente, in prevažanje, bodi-si po suhem ali po vodi, preskrbeti po primeroma mnogo nižji ceni, zato, ker bi imela oddajati stalno velike množine te vrste izdelkov.

Toliko o tej za naše kmetovalce zeló važni zadevi za danes; kedar bo stvar godneja, spregovorimo o njej več in na drobno. P.

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

IX. Mali graben.

(Dalje.)

Na vsak način se bode tu šlo le za male razločke višin med bregovi in prihodnjo višino najvišje vode, tako

da bi bilo tudi mogoče, nevarnost povodnji popolnoma odstraniti z malimi nasipi, ki bi se naredili na nizkih bregovih.

Ta slučaj sem imel pred očmi, in postavil sem v dotične proračune stroškov primeren znesek za nasipe, ki znajo biti potrebni do hektometra 47.

Ko bi se potreba kazala za te nasipe, naredili bi se na tak način, da bi se gradivo za-nje dobilo s podzidanjem (zidanjem škarp) večidel bolj strmih bregov in potem nasulo v primernih črtah ob bregovji Malega grabna.

Tudi za reguliranje Malega grabna se nahaja pri visoki c. kr. deželni vladi podroben projekt iz l. 1861. Stroški vsega dela znašajo brez potrebnega odkupa zemljišč 24.905 gold. 78 kr., ali po sedanjih cenah kacij 37.400 gold. V tem projektu so vsi večji zavoji s prekopi odstranjeni, tako da bi se moralo vsega skupaj 1468 kurentnih metrov prekopov narediti.

Jaz za svojo stran ne morem priporočati tako temeljitega reguliranja potoka, vsaj za zdaj in tako dolgo ne, dokler ne bodo po dovršenem znižanju najvišje vode v Ljublanici gotove skušnje dokazale, da je tako reguliranje neobhodno potrebno, če hočemo nevarnost povodnji odstraniti. Po moji sodbi bi zadostovalo:

- a) v smislu 18. vprašanja mnenja veščakov s prekopi predreti Malemu grabnu samo tiste zavoje, pri katerih se bregovi uže krušijo in se ne dajo več na priprost način obvarovati;
- b) na drugih nevarnih krajih bregove zavarovati z vejevjem, zraven pa povabiti tudi ljudstvo, da bi videlo, na kak način se to dela in da bi se naučilo, drugje enako postopati; in konečno
- c) kakor sem uže zgoraj omenil, poravnati na nekaterih krajih nizke bregove, oziroma plitve nasipe napraviti, s čemur bi se najvišji vodi branilo, prepluti bližnja zemljišča.

Ta načela so me vodila, ko sem predlagal, da se med hektom. 49 + 56 do 61 + 58, tedaj na najbolj nevarnem kraju Malega grabna naredi kombiniran prekop, da se pri njegovem izlivu dno pogloboči z izkopanjem kunete, konečno da se na najbolj nevarnih mestih bregovi zavarovajo in utrdijo, in ko sem postavil v proračun primerno svoto za nasipe, kateri bodo morebiti v bodočnosti potrebni med 0 do hektom. 47.

Ko se bode najvišja voda Ljublanice znižala za kake 2—5 metra, ko se bode izkopala kuneta na koncu Malega grabna in ko se bode konečno napravil imenovani prekop, tedaj se ne bode samo mnogo znižala sedanja najvišja voda Malega grabna, temuč tudi dno se mu bode poglobočilo, tako da se sme z veliko verjetnostjo pričakovati, da se bodo morali potem še potrebni nasipi, oziroma zvikšanje nizkih bregov, le v omejeni meri izvršiti.

Kar se konečno tiče nevarnosti, o kateri so poročali veščaki 10. maja 1880. l., da bi namreč najvišja voda Ljublanice zopet zastajala in se zajezovala vsled prodovja, ki pride iz Malega grabna in stavbenega kanala Gradaščice v strugo Ljublanice in se tam zbira, sme se zaradi tega popolnem mirno gledati v bodočnost, kajti

1) ako se moji predlogi izvrše, potem bode dospelo zeló malo prodovja v stavbeni kanal in po njem v Ljublanico in še to malenkost bode sprala najvišja voda koj dalje, ker bo dnu pad zvikšan na $\frac{1}{1000}$, in

2) se bode prodovje, ki pride po Malem grabnu v Ljublanico, posedlo zaradi globoke struge Gruberjevega kanala še le tam, kjer se ta kanal združi z Ljublanico, tedaj na neškodljivem kraju. (Dalje prih.)